

Sobre les memòries polítiques de Joaquín Almunia

Germà Bel / Professor de Política Econòmica de la Universitat de Barcelona
Assessor de Joaquín Almunia al Ministeri per a les Administracions Públiques (1990-1991)

Joaquín Almunia ha estat un dels protagonistes destacats de la política espanyola en el darrer quart del segle XX. Des de la seva privilegiada posició, a *Memorias Políticas*¹ ens dóna un passeig per alguns dels episodis més significatius, des de la recuperació de la democràcia fins a les darreres eleccions generals de març de 2000. Després d'una breu presentació personal que serveix per donar context a la seva presa de contacte amb les idees del socialisme democràtic, el text desgrana la visió de l'autor sobre els fets polítics en què ha estat immers des de la transició democràtica. Perquè el primer que cal destacar de l'obra és que el seu objectiu no és analitzar en detall els canvis i fets socials, econòmics i culturals produïts a Espanya. L'objectiu és explicar i avaluar els fets i moments en què l'autor ha tingut participació, directa o indirecta.

Precisament per la perspectiva adoptada per Almunia, cadascuna de les etapes o períodes de temps en el llibre es centra en qüestions ben diverses. Tot i que el volum no presenta una estructuració formal, es poden distingir quatre parts diferenciades.

Primer, el període 1976-1982. Aquesta etapa apareix dominada per l'esforç d'extensió territorial de les organitzacions socialistes i de modernització dels seus plantejaments programàtics.² Almunia es dedica a aquesta tasca tant a la UGT com al PSOE. Després de la prioritat inicial en l'àmbit del sindicat, a partir de 1978 agafa més èmfasi la seva dedicació al PSOE, que culminarà amb la seva elecció com a diputat en el Congrés el març de 1979 i, uns mesos més tard, la seva incorporació a l'Executiva Federal del PSOE, en el Congrés Extraordinari de setembre de 1979. La visió que ens trasllada Almunia és la d'un protagonista introduït en els problemes, però que no és encara en la primera fila, en posicions de decisió.

Les vivències d'Almunia a la etapa de govern del PSOE són ja les d'un protagonista de primera fila, i això es nota en el llibre. La narració corresponent a l'etapa de l'Almunia ministre és la que m'ha resultat més intensa, i també la més interessant des de la perspectiva històrica. Crec que aquesta intensitat no es recupera fins a les parts finals del llibre, quan s'analitzen les causes de la derrota socialista de l'any 2000. Després hi tornaré.

Les explicacions d'Almunia de la seva etapa en el Ministeri de Treball (1982-86) reflecteixen la vocació de reforma i canvi que va caracteritzar les primeres etapes dels governs del PSOE. L'anàlisi dels problemes causats pel creixement de l'atur –en plena fase de reestructuració industrial de l'economia espanyola–, el compromís electoral de creació de 800.000 llocs de treball, la llei de les 40 hores o la negociació de l'Acord Econòmic i Social (AES). I, sobretot, la reforma de les pensions aprovada l'any 1985.

Aquest episodi, que ocupa les pàgines 179 a 186 del llibre, ens ofereix una bona mostra de la tasca del polític reformista. Probablement, és la part de la seva trajectòria de la que Almunia es sent més orgullós, i crec que té bones raons per sentir-se'n. Aquesta petita peça, una de les més interessants del llibre, pot ser encara de bona ajuda per aquells que, més aviat que tard, tindran que fer front a noves reformes del sistema de pensions a Espanya dirigides, com la del 1985, a garantir el seu sosteniment futur amb una distribució equilibrada i equitativa de beneficis i sacrificis. L'etapa d'Almunia al Ministeri de Treball acaba després de les eleccions de 1986. És un moment en què, fins i tot, l'economia porta ja un any amb una creació d'ocupació intensa. L'autor n'està satisfet (i ho expressa explícitament) del conjunt de la seva tasca al ministeri.

Després de les eleccions de 1986, Almunia es mou cap al Ministeri per a les Administracions Públiques, que va conjuminar les competències corresponents a la Funció Pública i les que es referien a les administracions territorials. Un període de temps (1986-91) més llarg que l'anterior ocupa, tanmateix, una part més reduïda del llibre. En part, es dilueix la passió narrativa que dominava l'etapa anterior. Pel que fa a la reforma de l'administració pública, l'autor no mostra massa satisfacció pel que fa als èxits. Explica com es posa en marxa un procés de reflexió ampli i participatiu del qual en van sortir moltes de les idees i propostes que encara avui nodreixen gran part de les bones intencions que regularment es prediquen sobre la necessitat de reformes. Però, tot comptant que la política d'incentius de retribució mai va sortir de l'esfera ministerial d'Hisenda, a la política li va mancar el seu instrument fonamental.

Pel que fa a la part de ministeri corresponent a la política autonòmica i local, es nota amb claredat la major comoditat d'Almunia, i també la sensació d'haver aconseguit alguns èxits més concrets. Entre els mesurables, la reducció dels conflictes competencials entre l'administració central i les autonòmiques de Catalunya i el País Basc. Entre els intangibles, l'estesa de ponts entre el govern central i Convergència i Unió. Almunia era conscient, després de les eleccions de 1989, que en el futur CiU hauria de jugar un paper més gran en la política espanyola. I es va dedicar a preparar el terreny. Va arribar a una bona comprensió i relació amb els nacionalistes catalans. Els seu elogis –des de la discrepància– a Pujol i Roca així ho indiquen.

Almunia deixa el govern el març de 1991, i no ens esclareix els motius de la seva sortida. En qualsevol cas, la narració enfila de forma ràpida –quasi de tràmit– la resta del període de govern del PSOE fins al 1996. Al capdavant, es pot pensar, l'autor n'ha deixat de ser protagonista, i el fil que condueix el llibre no són sinó les seves pròpies experiències.

Aviat arribem a la tercera part del text. La que dedica a la vida interna del PSOE, des de finals dels vuitanta fins a la seva pròpia renúncia a la secretaria general el març de 2000. Els moments inicials de l'anàlisi se situen entre, primer, el soroll causat per les discussions sobre la hipotètica renúncia de Felipe González a la presidència del govern, a rel de la vaga general de desembre de 1988, i els jocs orgànics desfermats per controlar una eventual successió; i, en segon lloc, l'esclat dels problemes de corrupció i males pràctiques, accentuats pel desenvolupament del cas de Juan Guerra a finals de 1989 i fins la compareixença d'Alfonso Guerra al Congrés dels Diputats l'1 de febrer de 1990.

En aquest context Almunia situa la paràlisi i bunquerització del PSOE i la intensificació de les hostilitats contra els dirigents que no s'adherien incondicionalment als dirigents orgànics del partit. D'aquí en surt la contraposició entre «guerrisme» i «renovadors». Aquests darrers tindrien èxit pel que fa a desplaçar als primers del control del PSOE, d'una forma parcial al Congrés de 1993 i més profunda el 1997. Tanmateix, no tindran èxit en organitzar una alternativa de direcció que gaudís d'estabilitat i fóra capaç d'aplicar els canvis interns necessaris per reformar les pràctiques i mètodes criticats a l'antiga majoria. Almunia analitza aquesta trajectòria amb sinceritat i també amb un cert biaix. Ell n'és part molt destacada en el conflicte, i la seva narració no ho amaga ni ho encobreix. Crec que aquesta quedaria molt més complerta si es considera que, més enllà del qualificatiu nominal del guerrisme, el que es tractava de reformar era uns mètodes de fer interns dominats pel clientelisme i l'exigència d'adhesions incondicionals i acrítiques. I aquesta havia estat l'escola en què havien après a establir el seu control intern una part dels qui, a la fi, van compondre finalment la majoria renovadora.

La quarta part, i darrera, del llibre comença amb la peça «Espanya s'ha fet de dretes?», que cal considerar com a central i de major interès. Aquí es desplega el diagnòstic d'Almunia sobre les causes de la derrota electoral de 2000 que, segons explica, hauria volgut exposar al darrer Congrés Extraordinari del PSOE, el que finalment no va succeir. La gran virtut d'aquesta peça és que no es queda en les explicacions de conjuntura sobre els factors i les circumstàncies polítiques dels darrers anys noranta. Això, de fet, tindria poc interès, perquè no hi ha massa incògnites al respecte. El que fa interessant aquesta peça es que es converteix en un diagnòstic complet sobre les causes i circumstàncies de la pèrdua d'espai del PSOE i el seu projecte polític entre els sectors socials que, des de posicions d'adhesió identitària d'esquerra dèbils o inexistents, s'havien afegit als socialistes per configurar la majoria social que es va transformar en majoria de govern. El resultat és molt valuós, i hauria de ser objecte de lectura i comentari entre tots aquells que ara, per les seves responsabilitats, estan obligats a retornar al PSOE a posicions de majoria social, requisit previ per tornar a constituir una majoria de govern. Perquè la qüestió de la renovació també era de persones, però no era només de persones.

Memorias políticas acaba amb dos epílegs. En el primer, de caràcter polític, Almunia reflexiona sobre alguns dels aspectes que l'esquerra hauria de tenir en compte després dels canvis socials de les darreres dècades i dels nous reptes presents. Poden ser orientacions útils per qui vulgui participar i aportar en aquest debat. Finalment, en l'epíleg personal Almunia deixa anar l'emoció, potser per primer cop en tota l'obra, i expressa els sentiments personals que ha experimentat al llarg d'aquesta extensa etapa de contribució al projecte polític dels socialistes a Espanya, i a les polítiques reformistes aplicades des del govern de l'Estat.

Tanmateix, aquest final no sembla un veritable final. Almunia ha assumit ràpida i totalment l'abandó de la primera fila del protagonisme polític. Però, alguna gent pensa que la contribució als projectes polítics i a les reformes socials es pot fer des de diferents nivells i posicions. Crec que l'autor és un d'aquests, i estarà en condicions de continuar aportant experiència i reflexions a les noves hores del socialisme a Espanya.

Aquest llibre ja és –en si– una contribució per aproximar-nos a un tros de la recent Història de la política espanyola i de la vida interna del PSOE, vist i avaluat per un dels seus protagonistes, i ensenya lliçons que fóra important considerar en el futur. Sens dubte, des de perspectives i posicions pròpies de Joaquín Almunia. Ahora, tot

expressat de forma directa, sincera i honesta. Certament, això encaixa bé amb el perfil previ que hom s'havia pogut fer del personatge.

1 Memorias políticas. Joaquín Almunia. Aguilar. Madrid. 2001

2 En el relat d'aquesta època s'observa un detall imprecís, quan escriu que al 1977 s'havien presentat en coalició electoral la Federació catalana del PSOE, el PSC-Congrés i el PSC-Reagrupament (p. 84). En realitat, la coalició electoral Socialistes de Catalunya la van compondre el PSC-Congrés i la Federació catalana del PSOE. Per la seva banda, el PSC-R va anar a les primeres eleccions generals en la coalició Pacte Democràtic per Catalunya, amb, entre altres partits, Convergència Democràtica de Catalunya.